

Autor: MARCUS ZUSAK

Název díla: ZLODĚJKA KNIH

Autor:

Markus Frank Zusak (* 23. 6. 1975)

- narozen v Sydney, australský romanopisec
- matka pochází z Německa, otec z Rakouska, do Austrálie emigrovali v 50. letech
- nejmladší ze čtyř sourozenců, má dvě sestry a bratra
- navštěvoval střední školu Engadin, kde poté vyučoval angličtinu
- autor pěti mezinárodně uznávaných bestsellerů
- držitel ceny Margaret Edwards Award za přínos do literatury pro děti a mládež a mnoha dalších ocenění
- je ženatý, má dvě děti, žije v Sydney

- **zařazení autora do uměleckého směru**

Zobrazení druhé světové války ve světové literatuře:

východní literatura – Rusko

- oslavování hrdinství, popisování válečných scén

západní literatura – Evropa, USA

- líčení válečných hrůz
- satira, moderní postupy

Současná australská literatura

- **určení století, v němž autor tvořil**

2. polovina 20. století, 1. polovina 21. století

- **určení dalších autorů stejného um. směru**

Zobrazení druhé světové války a holocaustu ve světové literatuře – západní literatura:

Robert Merle (1908–2004)

- francouzský prozaik, dramatik, překladatel
- profesor anglické a americké literatury
- účastník bojů o Dunkerque ve druhé světové válce
- román *Smrt je mým řemeslem*: životní příběh Rudolfa Langa, který vstoupil do NSDAP. Jeho úkolem je vést koncentrační tábor v Osvětimi. Zde má za úkol se co nejefektivněji zbavovat židů.

William Styron (1925–2006)

- americký prozaik – romanopisec a esejista
- představitel tzv. jižanské prózy
- účastník 2. sv. války (boje v Tichomoří), přímých bojů se neúčastnil pro nízký věk
- od r. 1947 žil v New Yorku, navštěvoval kurz tvůrčího psaní a začal psát knihy
- držitel Pulitzerovy ceny (1968, za knihu *Doznání Nata Turnera*) a Americké knižní ceny
- *Ulehni v temnotách*, *Sophiina volba*, *Doznání Nata Turnera*

Anne Franková (1929–1945)

- rodina žila do r. 1933 v Německu, po zvolení Adolfa Hitlera říšským kancléřem prchli do Amsterdamu v Holandsku, kde se skrývali v rodinné továrně
- Anna si během pobytu v úkrytu vedla deník, psala dopisy imaginární přítelkyni Kitty
- rodina žila v úkrytu do 4. 8. 1944 – byli zatčeni policií po telefonickém udání
- *Deník Anny Frankové*

Současná australská literatura:

Thomas Keneally (*1935)

- australský prozaik, dramatik, herec
- román *Schindlerova archa*: námět k filmu Schindlerův seznam, zpracování osudů Oskara Schindlera – válečného zbohatlíka, který chtěl zachránit tisícovku „svých židů“

John Flanagan (* 1944)

- autor fantazy literatury, scenárista (situační komedie Haló, tati!)

- série *Hraničářův učeň*, série *Bratrstvo*

- **názvy (případně obsahy) dalších autorových děl**

- autor 5 bestsellerů

The Underdog – 1999, prvotina, trvalo 7 let, než vyšla

Fighting Ruben Wolfe – 2000, pokračování knihy *The Underdog*

When Dogs Cry – 2001, pokračování *Fighting Ruben Wolfe*

Posel (Messenger) – 2002, Devatenáctiletý taxikář Ed Kennedy dostává dopisy, v nichž jsou karty se zašifrovanými úkoly. Neví, kdo o něm ví všechno, ale poctivě plní úkoly a pomáhá lidem.

Zlodějka knih (The Book Thief) – 2005, přeložena do 40 jazyků

Hliněný most/Clayův most (Bridge of Clay) – chystaný román

Charakteristika uměleckého textu jako celku:

- **literární druh**

epika

- **literární žánr**

román

- **literární forma**

próza

- **typ vypravěče**

ich-forma (vypravěčem je Smrt)

- **dominantní slohový postup**

vyprávěcí

- **vysvětlení názvu díla**

Zlodějka knih – hlavní hrdinka knihy Liesel Memingerová miluje knihy natolik, že nedokáže odolat a často nějakou ukradne. První knihu ukradla v době, kdy ještě ani neuměla číst. Později se naučí číst a projevuje literární talent, proto se rozhodne napsat vlastní příběh s názvem Zlodějka knih.

- **posouzení aktuálnosti díla**

Ačkoli je příběh zasazen do doby 2. světové války, je stále aktuální. Síla slov, kterou Liesel získává z knih, je potřebná kdykoli. Také postava Smrti má neustálou platnost.

- **určení místa a času textu**

místo: dům č. 33, Himmelstrasse, Molching, Německo

čas: 2. světová válka (leden 1939–podzim 1943)

- **stručné nastínění děje**

Prolog:

Smrt se představuje, říká, že je všudypřítomná a že nám bude vyprávět příběh dívky, kterou viděla všehovšudy třikrát. Poprvé, když jela vlakem s matkou a bratrem, který náhle zemřel. Podruhé, když si odnášela duši pilota, a potřetí při neohlášeném náletu.

Část první:

Liesel Memingerové je roku 1939 devět let a jede se svojí matkou a šestiletým bratrem Wernerem vlakem do Mnichova. Její bratr však cestou zemře, a tak musí Liesel i matka vystoupit a nechat ho pohřbít. Jednomu z hrobařů vypadne knížka, *Hrobařova rukověť*, a Liesel ji ukradne. Poté je dovezena do městečka Molching k manželům Rose a Hansovi Hubermannovým do ulice Himmelstrasse, protože u matky-komunistky nemůže být. Rosa byla tvrdá, vydělávala praním prádla, zatímco Hans byl dobrák a pracoval jako malíř. Každou noc chodil do Lieseliny ložnice, aby ji utěšil, protože se stále bála a plakala. Ve stejné ulici bydleli Steinerovi se šesti dětmi. Jedno z nich, jen o něco starší Rudy, se stal Lieselovým nejlepším přítelem. Výborně běhal, jeho idolem byl černoš Jesse Owens.

Začala válka. Liesel se jednou v noci strachy počůrala a když Hans sundával prostěradlo, vypadla na zem černá knížka. Tak začalo společné čtení a učení u řeky Amper a hlavně ve sklepě, kde čmárali písmena a slova po zdech. Ve škole ale Liesel čtení moc nešlo a děti se jí smály. Chlapce, který ji stále provokoval, dokázala pořádně zbít.

Část druhá:

Liesel šlo čtení stále lépe a k Vánocům dostala dvě knihy. Rose pomáhala tak, že chodila po zákaznicích s prádlem sama. Napsala dopis matce, ale nedočkala se odpovědi. Na Hitlerovy narozeniny přijeli i Hubermannovy děti Trudy a Hans mladší – ten se s otcem pohádal, vyčetl mu, že stále není členem NSDAP, označil ho za zbabělce a odešel. Liesel ten večer ukradla knihu, která nestihla shořet na hranici při veřejném pálení knih. Při krádeži ji viděla starostova žena Ilsa.

Část třetí:

Táta se za ukradenou knihu, *Pokrčení ramen*, na Liesel nezlobil. Za cigarety získal v kanceláři NSDAP očtený výtisk *Mein Kampf* a jistotu, že ho do strany nevezmou. Liesel se bála chodit do domu starosty, ale paní starostová nic neříkala. Až jednou mlčky vzala Liesel do pokoje, kde měli ohromnou knihovnu.

Několik set kilometrů odtud sedí ve sklepě Žid, Max Vanderburg, který čeká na falešné doklady a na jídlo. Od přítele Waltera Kuglera dostal žiletku, aby se mohl oholit, a jízdenku do Pasingu přes Mnichov.

Liesel chodí k paní starostové, kde si 40 minut čte. Paní Hermannová přišla v první světové válce o syna, což Liesel nevěděla. Rudy a Liesel se chytily party dětí a společně kradou jablka, mají totiž pořád hlad. Později okradou o jídlo Otto Sturma.

Žid Max Vanderburg dorazil v noci do domu č. 33 na Himmelstrasse.

Část čtvrtá:

Hans se účastnil první světové války a spřátelil se tam s harmonikářem Erikem Vanderburgem. Erik naučil Hanse hrát a nepřímou mu zachránil život, sám však padl. Po válce jel Hans za jeho ženou odevzdat Erikovu harmoniku a zjistil, že měl Erik syna - Maxe. Slíbil, že rodině kdykoli pomůže. Hans byl dobrák a protože jeho zákazníci a přátelé byli Židé, nechtěl vstoupit do NSDAP. Když Max vyrůstal, rád se pral s kamarádem Walterem Kuglerem. Walter nebyl Žid, a tak mohl později Maxovi pomoci – nejprve ho ukrýval v továrně a poté zajel do Molchingu a vyjednal s Hansem, že by se nyní čtyřiatvacetiletý Max mohl skrývat u Hubermannových. Nyní byl Max tady, v noci spal v Lieselině pokoji a ráno bylo nutné vysvětlit Liesel, že o tom nesmí nikomu říct. Když se Max po třech dnech probudil, přestěhovali ho do sklepa. Liesel se sem styděla chodit, ale nakonec zjistila, že má s Maxem leccos společného, oba rádi četli. Protože byla ve sklepě zima, v noci mohl Max nahoru, kde vyprávěl o svém životě. Liesel mu nosila noviny a Max ji měl moc rád. K narozeninám dostala Liesel další knihu a Max jí dal svůj dárek až o týden později. Přetřel na bílo několik stránek z *Mein Kampf* a nakreslil příběh o tom, jak se s Liesel seznámil. Knihu nazval *Dohlížitel*.

Část pátá:

Smrt prozrazuje, že si za necelé dva roky odnese Rudyho, a dál pokračuje ve vyprávění příběhu. Liesel ostříhala Maxe. Často si spolu čtou ve sklepě. Max se snaží cvičit a představuje si, jak v ringu pokoří samotného Führera. Hubermannovi, Max i Liesel přebarvují na bílo zbylé stránky *Mein Kampf*. Starostova žena, paní Hermannová, věnovala Liesel *Hvízdala* a dala jí pro matku dopis, že už její služby nebudou využívat. Liesel knihu odmítla, dopis si přečetla, vrátila se a paní Hermannové řekla ošklivé věci, třeba ať si konečně přizná, že je její syn mrtvý. Potom toho litovala.

Rudy a Tommy mají problémy v Hitlerjugend – Tommy nedoslýchá a kvůli tomu špatně reaguje na povely. Rudy se ho zastal, a tak oba musí cvičit navíc. Zlodějská parta jablek má letos nového vůdce, Viktora Chemmela, ale protože je malá úroda, nejsou moc úspěšní.

Max se věnuje psaní knihy na přemalované stránky. Liesel a Rudy se rozhodli, že něco ukradnou. Liesel napadlo, že by mohli krást v domě Hubermannových a tak se pomstít. Ukradla *Hvízdala*, svou další knihu. Rudymu se nepodařilo ukrást bramboru, porval se s Franzem Deutscherem a nakonec přestoupil do jiného oddílu Hitlerjugend. Viktor sebral Liesel *Hvízdala*, hodil ho do řeky a Rudy pro něj skočil. Ani tentokrát se vytouženého polibku od Liesel nedočkal.

Část šestá:

Je konec roku 1942 a Smrt má plné ruce práce. O Vánocích přinesla Liesel dolů do sklepa sních a udělala Maxovi sněhuláka. Když potom v únoru 1943 onemocněl, vyčítala si, že je to kvůli ní. Max stonal v Lieselině posteli a bylo to s ním vážné. Dívka mu každý den nosila drobné dárky, věci, které našla, a bála se o něj. Také ukradla paní Hermannové další knihu, *Roznašeče snů*, a každý den z ní Maxovi četla. Max byl nemocný velmi dlouho a Hubermannovi začali přemýšlet, co budou dělat, kdyby zemřel. Max se na konci března konečně uzdravil, Smrt ho nechala být. Měla mezitím hodně práce, Kolín nad Rýnem byl vybombardován. V Himmelstrasse probíhá kontrola sklepů, nacisté hledají vhodné sklepy, ve kterých by se mohli lidé z okolí ukrýt v případě bombardování. Liesel včas varovala tátu a ten zase Maxe, takže ho nacista ve sklepě neobjevil, ale všichni měli pořádně nahnáno. Smrt konstatuje, že rok 1943 je plný smrti – umírají Židé, Francouzi, ale i mnoho dalších.

Část sedmá:

Hans Hubermann začerňuje celému Molchingu rolety, a je tak jedním z mála, kdo vydělává. Rudy si usmyslel, že vyhraje 4 běžecké závody, ale nakonec vyhrál jen tři, aby dokázal, že nepatří

k Hitlerově mládeži. Liesel ukradla u starostových další knihu, povídku *Píseň ve tmě*. Rudy ji potom upozornil na velkou knihu, která ležela v knihovně na stole. Byl to Dudenův slovník a tezaurus, ve kterém byl pro Liesel dopis od paní Hermannové. Sirény ohlásily nálet a Hubermannovi se šli schovat do sklepa sousedů. Max zůstal v domě a na chvíli se díval ven. Další nálet byl v září. Tentokrát Liesel všem dvaadvaceti lidem ve sklepě přečetla první kapitolu z *Hvizdala*. Frau Holtzapfelové se kniha tak líbila, že jí musela Liesel dvakrát týdně předčítat za pytlík kávy.

Münchener Strasse prochází průvod Židů jdoucích do Dachau. Jednomu z nich podal Hans Hubermann kus chleba a oba za to byli zbiti důtkami. Max ten večer raději opustil Himmelstrasse. Hans čekal tři týdny, až si pro něj přijde gestapo. Když se konečně ukázali, nešli pro něj, ale pro Rudiho.

Část osmá:

Dva muži přišli ke Steinerovým do domu a chtěli, aby Rudy nastoupil do nové školy, kde by byl podroben výcviku. Steinerovi to odmítli. Rudy potom vyprávěl Liesel, co tomu předcházelo; musel se svléknout do naha před lékařem a zdravotní sestrou spolu s dalšími dvěma chlapci.

Hansovi přišel dopis, že byl přijat do NSDAP, a krátce na to další – povolávací rozkaz. Také pan Steiner musel narukovat. Oba muži šli do hospody a opili se. Hanse šly na nádraží vyprovodit obě ženy a Liesel slíbila, že se mu postará o harmoniku. Potom s Rudym odešla za město, kde se chtěli vykřičet ze svých starostí (a Rudy zabít Führera). Vrátili se až pozdě, matky se o ně bály a Liesel v noci viděla, jak Rosa objímá tátovu harmoniku. Hans nebyl přímo v poli, pracoval pro LSE – jednotku, která odklízela sutiny po náletech.

Končil rok 1942 a Molchingem procházel už třetí průvod Židů. Rudy a Liesel vzali kola, jeli napřed a nechali vězňům na silnici čtvrtky chleba. Max v průvodu nebyl. Po dalším náletu a Lieselině hlasitém čtení se Rosa rozhodla, že je čas, aby Liesel dostala dárek od Maxe. Byl to jeho zápisník s příběhem *Česačka slov*.

V Česače bylo zaznamenáno vyprávění o síle slova. Nejprve tuto sílu využil Führer a poté malá dívka. Ta se před Führerem schovala na strom, který nešel pokácet. Dostal se za ní jen mladík, který vyšplhal po zatlučených hřebících.

Je Štědrý den, který mají Liesel a Rosa strávit u Steinerových. Liesel a Rudy se vkradou do Steinerovy krejčovské dílny a Rudy si tam oblékne jeden z obleků.

Část devátá:

Byl leden 1943 a Liesel si přišla k Hermannovým pro další knihu, *Poslední cizinku mezi lidmi*, a rovnou ukradla i tác s cukrovím. Táč šla později vrátit. Hans Hubermann mezitím na frontě hraje karty s mladíkem Reinholdem a vyhrává. Při cestě do pole si Reinhold vymění Hansovo místo v autě. Dojde k autonehodě, při níž Reinhold zahyne a Hans si zlomí nohu, což je jeho veliké štěstí, může domů. Z válečného Stalingradu se vrátil syn paní Holtzapfelové Michael a přinesl smutnou zprávu – jeho bratr Robert padl. Také slyšel o synovi Hubermannových, je na frontě a žije.

Rudy byl trochu naštvaný, že jeho otec nebyl také poslán domů, a tak se rozhodl okrást místní „nácky“. Nakonec se k tomu neodhodlal. Paní Holtzapfelová se odmítla schovat v krytu a ani Lieseliny žádosti ji nepřesvědčily. Přišla až když sirény dozněly. Rudy a Liesel viděli umírat anglického pilota, který se zřítíl v Molchingu. V dubnu se táta Hans konečně vrátil domů.

Část desátá:

Smrt předjímá konec svého vyprávění a prozrazuje, že Himmelstrasse bude srovnáno se zemí. Přežije jen jediný člověk, a to Liesel, která v tu dobu seděla ve sklepě a pročítala si své zápisky.

V červenci Molchingem prošly další skupinky Židů, ale Max mezi nimi nebyl. Michael Holtzapfel spáchal sebevraždu, oběsil se. Zanechal po sobě dopis matce a vysvětloval, že se nemůže smířit se vzpomínkami na válku. Liesel uviděla Maxe při dalším pochodu vězňů. Běžela k němu, chytila ho a říkala mu věty z *Česačky slov*. Oba dostali karabáčem a Rudy sbíral Liesel ze země. Ta se potom čtyři dny vzpamatovala a když se vzchopila, vyprávěla Rudymu o Maxovi. Zašla k Ilse Hermannové, roztrhala jednu knihu a napsala omluvný dopis. Frau Hermannová poznala, že Liesel má talent na psaní, zašla do Himmelstrasse a věnovala jí černý zápisník. Od toho dne Liesel trávila

čas ve sklepe, kde psala knihu *Zlodějka knih*. Každý den napsala 10 stran, vypisovala svůj příběh, opisovala Maxovy knížky i obrázky. Na podzim knížku dokončila a také došlo k neohlášenému bombardování.

Když Liesel vyprostili ze sklepa, uviděla mrtvé. Paní Holtzapfelovou, Rudyho (kterého konečně políbila), mámu a tátu. Její knížku odhodili a Smrt si ji vzala s sebou.

Epilog:

Smrt prozrazuje, jak to bylo s Liesel dál. Zemřela ve vysokém věku v Sydney, měla velikou rodinu. Vzali si ji k sobě Hermannovi. Setkala se s panem Steinerem a po válce i s Maxem. Když se nakonec Liesel a Smrt setkaly, Smrt Liesel ukázala její knihu, kterou u sebe stále měla.

- **určení smyslu díla**

Příběh zlodějky knih vypráví o síle slov. Slova dokážou být dobrá, díky nim můžeme někomu říct, že ho máme rádi, a můžeme vyprávět příběhy (vztah Liesel-Rudi, Liesel-Max). Ale mohou být i škodlivá – když lžeme nebo manipulujeme lidmi (Hitler-Německo).

- **pravděpodobný adresát**

Kdokoli. Kniha je určena i mladším čtenářům, kteří se díky ní dozvědí o událostech druhé světové války. Starším čtenářům je určena hlubší rovina – síla slov.

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla**

Jedná se o v pořadí čtvrtý autorův román, zatím poslední. Vyšel roku 2005 a okamžitě se stal bestsellerem. Prodal se více než milion výtisků.

- autor byl inspirován vyprávěním své matky, která byla Němka a zažila bombardování. V paměti jí utkvěl průvod Židů, kteří šli do koncentračního tábora skrz Mnichov.

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatisací**

Film *Zlodějka knih* z roku 2013 režíroval Brian Percival. Většina filmu byla natočena v Německu. Postavu Hanse Hubermanna hrál Geoffrey Rush (*Králova řeč*) a za tuto roli získal Oscara.

- film se drží hlavní dějové linie knihy, ale v mnohém se liší a mnohé vynechává

Úryvek k rozboru:

Později v noci slyšela, jak spolu Hans a Rosa mluví. Rosa jí připravila spaní u nich v pokoji, ležela na podlaze vedle jejich postele, na matraci vytažené ze sklepa. (Báli se, jestli třeba není infikovaná, ale pak došli k závěru, že to je nepodložená domněnka. Max neonemocněl z nějakého viru, takže matraci vynesli nahoru a vyměnili prostěradlo.)

Máma, přesvědčená, že děvče spí, vyslovila svůj názor.

„Ten blbej sněhulák“ šeptala. „Vsadím se, že za to může ten sněhulák – hrát si dole v tý zimě se sněhem a ledem...“

Táta to viděl víc filozoficky. „Roso, za to může Adolf.“ Zvedl se. „Měli bychom se na něj podívat.“

Během té noci měl Max sedm návštěv.

» VÝSLEDKOVÁ LISTINA NÁVŠTĚV «

U MAXE VANDERGURGA

Hans Hubermann: 2

Rosa Hubermannová: 2

Liesel Memingerová: 3

Ráno mu Liesel přinesla ze sklepa jeho náčrtník a položila ho na noční stolek. Styděla se, že se do něj loni podívala, a tentokrát ho z úcty k němu nechala pevně zavřený.

● atmosféra úryvku

Poklidná, trochu nejistá – Liesel a Hubermannovi se bojí o Maxe, který je nemocný

● počet postav

4 - Hans, Rosa, Liesel, Max

● charakteristika vystupujících postav (přímá, nepřímá)

Liesel Memingerová – dospívající dívka, hubená blondýnka s hnědýma očima, přišla o bratra a matku, zpočátku bojácná a vynervovaná, ale brzy začala mít ráda své adoptivní rodiče, učenlivá, ráda čte, krade (ale pouze knihy a jídlo – pro ni nutné věci), postupně poznává sílu slova, jeho klady a zápory, hodná, obětavá, udělající, pozorná, ráda dělá lidem radost, soucitná, statečná

Hans Hubermann – vysoký, statný, malíř pokojů, hraje na harmoniku, účastník první světové války, nechce vstoupit do NSDAP, obětavý, hodný, starostlivý

Rosa Hubermannová – hranatá postava, příkrá, všechny oslovuje nadávkou Saumench nebo Saukerl, pracovitá prادلena, špatně vaří, v jádru je hodná

Max Vandenburg – Žid, čtyřladvacetiletý, má vlasy jako perí, bažinaté hnědé oči, citlivý, literárně nadaný, rád čte, snaží se nebýt na obtíž

● charakteristika dalších postav

Smrt – pracovitá (v době války přepracovaná), personifikovaná všudypřítomnost, soucitná, nemá ráda válčení, vše pečlivě sleduje a vtipně komentuje

Rudy Steiner – blondáček (citrónové vlasy) s modrýma očima, jen o málo starší než Liesel, výborný běžec, hubený, zamilovaný do Liesel, neohrožený, nebojí se krást, pomáhá Židům

Ilsa Hermannová – žena středního věku, ztrápená ztrátou syna, nechává Liesel krást své knihy

● vztahy mezi postavami

Liesel + Rosa a Hans – osvojená dívka + adoptivní rodiče

Liesel + Rudy – nejlepší přátelé, Rudy Liesel miluje

Liesel + Max – přátelé, oba Liesel Maxovi zprostředkovává, co se děje mimo jeho skryš ve sklepe

● zařazení úryvku do kontextu celého díla

Úryvek je ze sedmé části knihy, když Max onemocněl a Hubermannovi se báli, že zemře.

● použité jazykové prostředky

- ich-forma není patrná, vypravěčkou je Smrt, která vypráví o osudech Liesel; vypráví spisovně

- do textu jsou vloženy vsuvky, komentáře Smrti k probíhajícím událostem

metonymie – *připravít spaní, za to může Adolf* (= Hitler)

hovorová slova – *máma*

něpísavná slova – *blbej, v tý zimě*

nedořčenost - *v tý zimě se sněhem a ledem...*